

Lichttechniek, de basis

| BASTIAAN SCHOOF |

Een boek over lichttechniek waaruit je les kunt geven aan aankomende technici, daar zit iedere docent licht aan een mbo-opleiding op te wachten. Mark Tober en Tjanne van de Velden zijn deze uitdaging aangegaan. Beiden zijn zelf lichttechnicus en werken als docent aan de Herman Brood Academie in Utrecht bij de mbo-opleiding Podium- en Evenemententechniek. Hun boek behandelt een breed spectrum aan onderwerpen: van kleurenleer en kleurfilters tot lichtbronnen en dimmers, plus een deel van de bijbehorende natuurkunde, iets over lichttafels, over conventioneel en intelligent licht, over DMX, iets over de sfeer en stijl van belichten, het gebruik van rook, een beetje rigging, enige kennis over IT-netwerken, enzovoort. Al met al 500 pagina's, voorzien van illustraties. Toch, zeggen de auteurs in het voorwoord, ben je na het lezen van *Lichttechniek, de basis* nog geen volwaardig lichttechnicus. Het boek is bedoeld voor beginners, voor de meer gevorderde belichter zal het hooguit

nuttig zijn als naslagwerk. Maar is het ook geschikt als lesboek? De lay-out is overzichtelijk: duidelijke titels, lichtpaarse tekstblokken met tips en definities, praktische voorbeelden in een gekleurd lettertype. Dat past bij de doelgroep. De (weinige) teksten voor gevorderden staan apart. De afbeeldingen zijn nergens overbodig, al kunnen sommige foto's echt beter en staat er soms apparatuur in die je professioneel weinig tegenkomt. Ieder hoofdstuk sluit af met opdrachten die goed de behandelde onderwerpen dekken en dus kunnen dienen als voorbereiding op een toets.

Oppervlakte

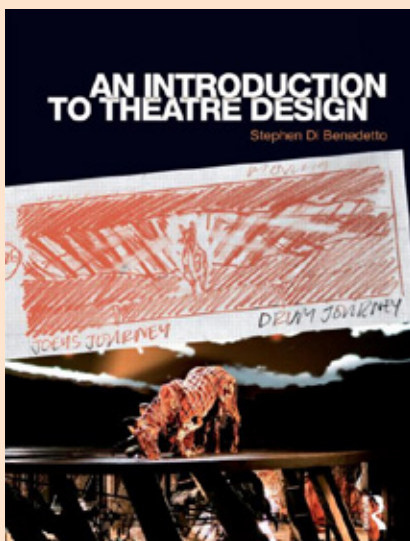
'Wat is licht?' is de belangrijkste vraag als je begint met lesgeven over licht. Het boek start er terecht mee. Aan de hand van de stralings- en deeltjestheorie wordt dit beknopt uitgelegd, daarna wordt onmiddellijk overgegaan op eenheden, formules en voorbeelden. Voor de beginner is dat niet de makkelijkste en meest aantrekkelijke introductie, voor de gevorderde blijft het aan de oppervlakte. Dit komt vaker in het

boek voor: de gekozen breedte zit de diepte – het specifiekere ingaan op een onderwerp – regelmatig in de weg. Een onderwerp als totaalbelichting wordt zelfs voor een beginner vrij oppervlakkig (en ook kort door de bocht) behandeld, terwijl dit een onderdeel van het vak is waar iedere lichttechnicus mee worstelt bij de eerste keer stellen van een front! Andere lichttrichtingen zoals zijlicht en tegenlicht worden nóg korter beschreven. Het *hands on* stellen van een profiel wordt daarna, terecht, wel weer uitgebreid beschreven.

Keuzes

Ook op andere keuzes is wel wat aan te merken. Het hoofdstuk lichtontwerp vertelt hoe een lichttekening er uitziet en wat daarbij van belang is. Maar andere onderdelen van de lichtadministratie, zoals stelplan en standenlijst, komen summier aan bod en de stellijst en de schaal van een lichttekening worden niet eens genoemd. In het hoofdstuk over energietechniek staan veel formules maar mis ik de aansluiting bij de praktijk: je staat bij een dimmer

Ontwerpen voor beginners

| STEVEN VAN GALEN |

Voor studenten die een indruk willen krijgen van alles wat er bij *Theatre Design* komt kijken, is er een handzaam en toegankelijk boek verschenen van de Amerikaanse theaterhistoricus Stephen Di Benedetto. In acht hoofdstukken doet hij uit de doeken wat dit brede begrip inhoudt. In het eerste hoofdstuk, *The Theatre Designer's Job*, behandelt hij in vogelvlucht de vier disciplines decor, kostuum, licht en geluid en laat hij zien met welke theaterzalen de ontwerper zoal te maken kan krijgen. Het tweede hoofdstuk, *Traditions of Stage Design*, geeft een historisch overzicht. Dit begint bij de Grieken en Romeinen en komt via de Middeleeuwen en de Renaissance (ontdekking van de regels van het perspectief) uit bij de verschillende technieken

om achtergronden uit te beelden en snel van decor te wisselen. Ook lichttechniek (gas, elektriciteit) en achttiende-eeuwse sensaties als geschilderde en bewegende panorama's komen aan bod. De opkomst van het realisme als artistieke stroming in de negentiende eeuw is volgens de auteur vooral het gevolg van de steeds betere technieken om realistische decors te vervaardigen. De belangrijkste regisseurs uit de negentiende en vroege twintigste eeuw geven in dit hoofdstuk hun visie op *stage design*. Een goede ontwerper stond bij hen in hoog aanzien, zo blijkt uit de citaten. 'A stage designer is, in a very real sense, a jack-of-all-trades (...) He understands architecture but is not an architect; can paint a portrait but is not a painter; creates costumes but is not a couturier. (...) These talents are only the tools of his trade. His

- **An Introduction to Theatre Design**
- **Stephen Di Benedetto**
- **Routledge**
- **ISBN 978 0 415 54754 3 (paperback)**

en je wilt uitrekenen of er nog een extra 1000 Watt bij kan, daar gaat het uiteindelijk om. Verder mis ik een goed hoofdstuk over led. Led als lichtbron en ledarmaturen komen verspreid door het boek aan bod, maar juist voor aankomende technici had een apart hoofdstuk niet misstaan want zij zullen veel meer met led gaan werken dan de huidige generatie. De kleurweergave-index (RA-waarde), belangrijk bij het vaststellen van de kwaliteit van led-lichtbronnen, hoort daar zeker bij. Tot slot iets over de volgorde waarin de stof wordt behandeld. Eerst komen kleuren en kleurfilters aan bod, daarna de lichtbronnen zelf. Eerst de optiek, daarna de armaturen met de lenzen. De keuze om eerst de onderliggende theorie te behandelen en daarna het gebruik op het podium, valt op zich te verdedigen. Maar ik heb mijn twijfels of dit de juiste keuze is voor deze doelgroep van doeners.

Nuttig en bruikbaar

De auteurs hebben veel ervaring met popmuziek en festivals en dat merk je aan de

inhoud en de gebruikte vaktermen. Ergens is bijvoorbeeld sprake van een 'ongeschreven regel' in de lichttechniek en die zal zeker gelden in de popwereld, maar zeker niet in het theater. Hetzelfde bij de vaktermen. Wat in de popwereld een 'lichtrider' wordt genoemd, heet in het theater een 'lichtlijst'. Het zou goed zijn als aankomende technici, die nog niet weten in welke wereld ze uiteindelijk terechtkomen, beide zouden leren kennen. Ondanks de genoemde tekortkomingen zal een docent op het mbo zeker een aantal hoofdstukken van dit boek kunnen gebruiken. De leesbaarheid voor de doelgroep is alvast prima. Maar de breedte van het boek is ook de zwakte: het mist op een aantal onderwerpen essentiële informatie die de docent toch zelf zal moeten aanvullen. Jammer is ook dat het methodisch niet aansluit op het kwalificatiedossier PET, waarmee iedere mbo-opleiding moet werken. Als docent Licht ben ik dus niet ronduit enthousiast over dit boek, daarvoor is er teveel wat anders en beter kan. Laat ik het houden op nuttig en bruikbaar. ◀

- ❖ **Lichttechniek - De Basis**
- ❖ **Mark Tober, Tjanne van de Velden**
- ❖ **Uitgeverij Edusonic**
- ❖ **ISBN 9789081580700**

Naschrift: de uitgever laat weten dat het boek op meerdere ROC's in gebruik is genomen en positief is ontvangen. Correcties en suggesties voor verbeteringen worden verwerkt in de tweede druk die voor volgend schooljaar wordt verwacht.

real calling is something quite different. He is an artist of occasions.'

Brecht op Broadway

Na deze lofzang op het vak wordt het boek praktischer, met heldere teksten en ter zake doende afbeeldingen. Het derde hoofdstuk, *The vocabular of visual thinking*, gaat over begrippen als *form* en *shape*, en over vaktermen als *perception*, *viewpoint*, *space* en *primary colors*. Dit hoofdstuk is, net als alle volgende, opgebouwd rond drie case studies: theaterproducties die als illustratie dienen voor hetgeen wordt uitgelegd. Hoofdstuk vier *The Artistry of the set* behandelt eerst de aard van het werk en daarna chronologisch hoe het ontwerp tot stand komt en een 'echt' decor wordt. 'At its core a designer's work is straightforward – to read and interpret plays, and then use

that interpretation to build a world that helps the audience make sense of the story.' De case studies zijn niet alleen geslaagde producties maar van mislukte voorstellingen kun je natuurlijk ook leren. Zo wordt een geflopte Broadway-versie uit 1963 van Brecht's *Moeder Courage* besproken. 'As the play was both novel in style and politically charged, the production team had to find ways for a commercial audience to understand the material.' Brecht naar Broadway brengen was al moeilijk genoeg en daar kwamen ook nog eens praktische beperkingen bij. Zoals de onmogelijkheid om een draaitoneel in het theater te maken dat groot genoeg was om de huifkar van *Moeder Courage* op te zetten. Een kleine huifkar zou wel gepast hebben maar dat zou een bespottelijk gezicht zijn geweest. 'The scenic elements did not work together

with the costumes to create a cohesive expression (...). They had failed to find a working ground plan that would support the action of the script.'

In de volgende hoofdstukken wordt telkens in een tiental pagina's een inleiding gegeven in kostuum-, licht- en geluidsontwerp, toegelicht met citaten van vooraanstaande vakmensen en gevolgd door goed uitgewerkte case studies. Het zwakste hoofdstuk is *The collaborative process*, waarin heel kort de samenwerking tussen ontwerper(s) en regisseur wordt besproken. Ondanks dit minder geslaagde laatste hoofdstuk geeft dit boek de beginnende student een boeiende blik achter de schermen van de *stage designer*. Het is prachtig en functioneel geïllustreerd en de teksten zijn fris en duidelijk. Een aanrader. ◀